

WAAROM PRESIDENT JANOEKOVITSJ DE ENIGE ECHTE WINNAAR IS

Poppenkast in Kiev

25 november 2013 – De gebeurtenissen van de laatste weken in Oekraïne leken wel het filmscenario van een actiethriller. Kiest Oekraïne voor een Associatieverdrag met de Europese Unie of plooit men voor de druk van Rusland en kiest men voor diens Euraziatische douane-unie? Journalisten en politici omschreven de aankomende Vilnius-top steevast als het belangrijkste moment voor Oekraïne sinds haar onafhankelijkheid in 1991.

Pro-Europa betogers in de straten van Kiev, 24 november 2013. © CC Ivan Bandura

Na jaren intensief onderhandelen met de Europese Unie zou deze week besloten worden of er overgegaan kon worden tot de ondertekening van een Associatieverdrag. Het Verdrag is het meest verregaande akkoord dat de EU ooit met een niet-toetredend land zou ondertekenen, en bevat voornamelijk een belangrijk handelsakkoord waarin tarieven worden geëlimineerd en technische standaarden en normering worden geharmoniseerd zodat Oekraïense bedrijven toegang kunnen krijgen tot de Europese markt, tot nader orde de grootste ter wereld.

Vanuit Moskou werd de laatste weken een ongeziene druk uitgeoefend om kost wat kost dit akkoord te vermijden: er werd open en bloot bedreigd met een nieuwe gasoorlog, het terugtrekken van investeringen en zware handelsvergelding. Tekenend is ook de grootschalige advertentiecampaigned in Oekraïne ter waarde van maar liefst 300 miljoen dollar tégen het Associatieakkoord op bestelling van het Kremlin.

Vorige donderdag was het dan, voor velen onverwachts, plots zover. Na een zoveelste vergeefse poging om enkele cruciale wetten goedgekeurd te krijgen in het parlement (een voorwaarde van de EU), verklaarde de Oekraïense regering in een droge mededeling op haar website om de procedures en het parlementaire werk ter voorbereiding van de ondertekening van het Associatieverdrag stop te zetten wegens "nationale veiligheidsredenen" gezien de grote economische verliezen.

In de plaats wenst de regering mogelijkheden voor een verbeterde economische samenwerking met Rusland en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten tot stand te brengen. De analyse in westerse pers was eensgezind: Rusland maakte van de kwestie een geopolitiek spel en hield president Janoekovitsj dusdanig in een wurggreep zodat hij moest terugkomen op zijn Europese intenties. Met andere woorden, er zijn twee grote verliezers: de EU en Oekraïne. Rusland zegeviert.

Dat is echter maar een deel van het verhaal. Een kleine voorgeschiedenis kan ons misschien meer inzicht brengen.

De Januskop van Janoekovitsj

Reeds sinds haar onafhankelijkheid voert Oekraïne een "multi-vector" buitenlands beleid: men schippert tussen Oost en West naargelang de omstandigheden gunstig zijn: maakt men het té bont (door een journalist te vermoorden, wapens aan Saddam Hoessein te verkopen, of Joelija

Timosjenko achter de tralies te steken) dan zal het Westen verontwaardigd zijn en klopt men aan op de deuren van het Kremlin. Het Kremlin opent de deuren op voorwaarde dat Oekraïne voortaan haar kar oostwaarts keert. Wanneer Oekraïne die beloftes niet nakomt, dan zal Rusland vergelden en kan men weer even op de koffie gaan in Brussel en Washington voor de nodige gratie en noodleningen.

Oekraïne slaagt erin om tegelijkertijd koud en warm te blazen, Europees te praten, maar autocratisch te handelen. Men kan een parallel trekken met het buitenlands beleid van Wit-Rusland, dat weliswaar dichter aanleunt tegen Rusland, maar waar dezelfde spelregels van toepassing blijken voor president Loekasjenko. Het komt erop neer om zo nu en dan (te verklaren) 'van kamp te wisselen' om naar adem te kunnen happen (lees: aan de macht te blijven). Het Oekraïense regime moet haar stabiliteit generen uit dit soort "gecontroleerde onvoorspelbaarheid".

Het succes van dergelijke politieke strategie wordt niet enkel door externe factoren verklaard (de wortel en de stok van Europa en Rusland: als de ene slaat zal de andere zalven en vice versa), maar werkt des te beter door de traditionele Oost-Westverdeling van de Oekraïense bevolking, in het westen voornamelijk Euro-Atlantisch ingesteld, en het oostelijke deel de voornamelijk Russischspreekende Oekraïners die meer op Rusland zijn georiënteerd. Die Oost-Westverdeling tekent zich overigens ook af bij de oligarchische clans die zich rond het regime van Janoekovitsj vestigen en die het Oekraïens buitenlands beleid zullen aanwenden om hun economische belangen te vrijwaren.

Dergelijke context geeft een beter beeld van wat zich deze week heeft afgespeeld en wat de betekenis kan zijn van deze koerswijziging. Het is de combinatie van geopolitieke strategie van Europa en Rusland, en een autocratisch regime in het midden dat wil overleven. Laat u vooral niet misleiden, want wie denkt dat Oekraïne nu voorgoed gekozen heeft voor Rusland heeft het verkeerd begrepen. De regering en de president verklaarden meteen dat beslissing geen ommekeer in het buitenlands beleid, noch een keuze voor de douane-unie met Rusland betekent: Europese integratie blijft het doel, zo stelt men.

Janoekovitsj' horizon is uiterst kortbij: een gascrisis in de winter afwenden, het bankroet van de staat vermijden (waar hij nu op afstevent), Timosjenko achter slot en grendel houden en zodoende stand houden tot na de verkiezingen in 2015. Deze drie vereisten voor overleving zouden gehinderd worden indien Janoekovitsj inbond met EU's voorwaarden en zijn handtekening plaatste onder het Associatieverdrag.

Dure keuken versus goedkope fastfood

Heeft de Europese Unie werkelijk verloren? Heeft men zich voor de zoveelste keer om de tuin laten leiden? Men kan de EU verwijten dat men te hard een doorbraak heeft willen forceren met de Vilnius-top deze week en zo de spanning met Rusland te sterk heeft opgedreven. Het tegenargument is echter dat bij gebrek aan een deadline de EU eindelijk aan het lijntje gehouden wordt, wat enkel ten bate is van Janoekovitsj.

Europa en Rusland streden ook met ongelijke middelen: EU's wortel was misschien groter op lange termijn, maar op korte termijn zou de Oekraïense economie veel schade ondervinden door Russische vergelding en de kosten die gepaard gaan met een transformatie naar Europese productstandaarden, alvorens te kunnen putten uit de voordelen van het handelsakkoord. Bovendien was vooral Ruslands stok veel groter en explicieter: het was een kwestie van de winter doorkomen of niet.

Hoe moet de Europese Unie zich nu opstellen? Met haar Oostelijk Partnerschap biedt de EU de mogelijkheid aan haar oostelijke burens zich te "assocïëren" voor zover zij dit zelf wensen. De EU biedt markttoegang (geen lidmaatschap) aan, maar vraagt in ruil een erg kostelijke modernisering op zowel economisch als politiek vlak en tracht zodoende stabiliteit in haar omgeving te realiseren.

'*Whenever you are ready*' is de houding van de EU en daarmee tracht het zich op normatief vlak te onderscheiden van een Rusland dat slechts uit is op het dienen van haar eigen buitenlandse belangen. Rusland benadrukt daarentegen de historisch-culturele band die beide landen hebben, en stelt daarom dat Oekraïne's toekomst binnen haar project van de Euraziatische Economische Unie ligt.

De waarheid is natuurlijk dat zowel de EU en Rusland uit zijn op het behartigen van hun eigen belangen. Zowel Moskou en Brussel zijn uit op stabiliteit in hun "gezamenlijk nabuurschap" om hun eigen politieke project te verdedigen. Daar waar dit voor de EU democratie, mensenrechten, markteconomie en een rechtsstaat vereist, betekent dit voor Rusland ironisch genoeg net het omgekeerde: stabiliteit is vooral het "democratisch-revolutionaire virus" vermijden dat anders zou kunnen overslaan naar Moskou en de stabiliteit van het eigen autocratische regime ondermijnen.

Kortom, misschien is deze dramatische plotwending toch niet zo definitief als het nu lijkt. Misschien zijn de EU en Oekraïne niet verliezer en is Rusland geen winnaar. Misschien is Janoekovitsj voorlopig de winnaar, is de Oekraïense bevolking de dupe, leidt de EU (slechts) gezichtsverlies en kan Rusland (enkel) haar tong uitsteken.

Meer dan ooit wordt duidelijk dat, in tegenstelling tot de uitbreiding in 2004-2007, de EU niet langer de enige speler is Oost-Europa. In dit gedeelde nabuurschap krijgt de EU te maken met concurrentie van Rusland. "Restaurant" Europa mag dan wel een erg lekker en kwaliteitsvol menu in de aanbieding hebben, maar een erg hongerige klant die niet kan wachten, gaat al snel naar het goedkopere fastfoodrestaurant aan de overkant.

Politiek Oekraïne

Auteur: Daan Fonck – Leuven International and European Studies instituut (KU Leuven)

Printvriendelijke versie

2

4

Tweeten

0

g+1

0 reacties

Door dit formulier door te sturen gaat u akkoord met de [Molom privacy policy](#).

Reactie: *

Uw naam: *

Uw naam

E-mailadres: *

De inhoud van dit veld blijft privaat en wordt niet publiekelijk getoond.

Opslaan

Volg MO.be op Facebook!

Laura Verhaeghe, Bas Van den Bogaert et 6 320 autres personnes aiment ça.

Politiek

Verliezer erkent tellingen presidentsverkiezingen Honduras niet

Met iets meer dan de helft van de stemmen geteld ligt de rechtse kandidaat Juan Orlando Hernández afgetekend aan de leiding in de Hondurese presidentsverkiezingen. Maar de linkse kandidate Xiomara Castro erkent de officiële...

Boer Karel knijpt de katjes in het donker

Het grote vrijhandelsakkoord tussen Europa en de Verenigde Staten wordt achter gesloten deuren onderhandeld. De burgers moeten voor voldongen feiten gesteld worden, anders lukt het niet om handelswaar te maken van het hele...

FARC-rebellen houden zich schuil in Venezolaans Amazonegebied

Naar schatting vierduizend FARC-rebellen houden zich schuil in het Venezolaanse

Noorwegen, Groot-Brittannië en VS pompen 280 miljoen in bos

Noorwegen, Groot-Brittannië en Verenigde Staten beloven tegen 2020 samen een bedrag

26-11-13

Poppenkast in Kiev | MO*

Amazonegebied. De inheemse bevolking is daar niet mee opgezet.

280 miljoen dollar (208 miljoen euro) te investeren in de bescherming van waardevolle bosgebieden. De rol van de privésector staat centraal in...

[Home](#) [Login](#) [Abonneren](#) [Contact](#) [FAQ](#) [Disclaimer](#) [RSS](#) [Sitemap](#) [Adverteren](#)